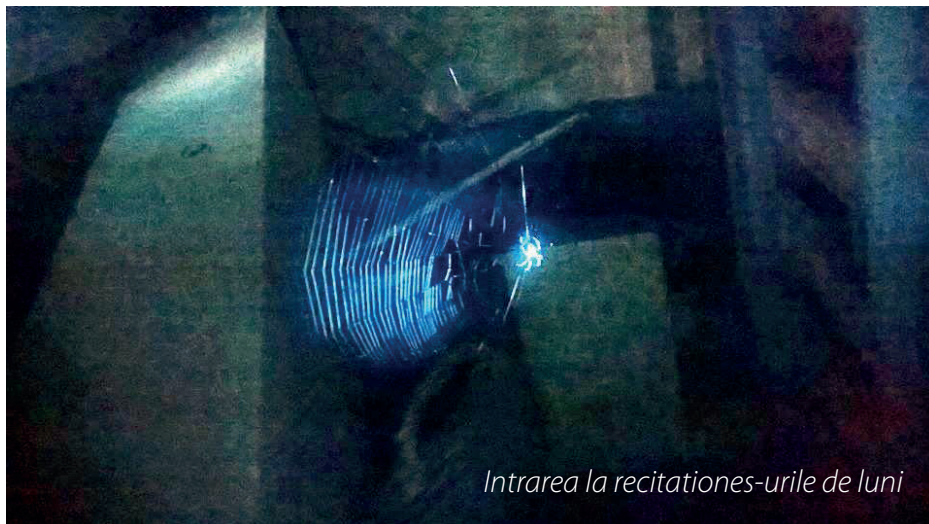

Recitationes-urile de luni

Intrarea la recitationes-urile de luni

Efectele înspăimântătorului cutremur din 4 martie 1977 asupra românilor, a bucureștenilor, în special, iar mai cumplit decât atât: asupra celor mai vii, cum ar veni, fie ei tineri sau mai puțin tineri, au fost dramatice. Mulți dintre amicii mei, colegi studenți ori pretini de circumstanță, pe care până atunci îi percepușem ca pe inșii cei mai avizi de viață, amurezi frenetici, de-un parezampflu, hedoniști, boemi, gurmanzi, discotecari, flecari, miștocari și alte asemenea specii mi-au apărut literalmente dărâmați, după ce descoperiseră dintrodată, la sunetul goarnei penultimului înger, n-așa?, că oricât de imbatabilă ar fi pofta lor de viață, *viața* însăși e o chestie asupra căreia ei n-au aproape niciun control, până la urma urmelor, ca și asupra morții, doamna care-i poate face să dispară în neant într-o inomabilă clipită. Era vorba, vezi bine, de teribilul *stres posttraumatic*, pe care îl acuză firile cele mai vulnerabile, cu panoplia de simptome binecunoscute. *Ciurpriza*, în ce mă privește, a fost să constat că deși poezii sunt renumiți sau mai degrabă pârâți ca numărându-se printre ființele cele mai sensibile ori mai emotive, cu toate astea au făcut față voinicește temutului *SP*, din moment ce la scurt timp după cutremur, deci hai să zicem după o lună de zile, când *marea majoritate* abia se adunase de printre ruine, ei, drăcuții animatori ai proaspătului *Cenaclu de luni* (care debutase, apud *Călin Vlasie* și alți lunedìști fondatori, în joia de dinaintea cutremurului), aveau chef să-și exhibe & disece faimoasele *texte*, după caz, naz și praz, făcând așadar haz de necaz, într-o lume ce nu doar că tocmai fusese s-o apuce pe un apocaliptic macaz, dar care adăsta terciuită în *Lagărul* colectivist cel mai degrabă tembел & tern, de la o vreme încolo, decât pe-un picior de infern.

Da, cred că era chiar într-o luni seară, nu într-o joi, când mi-am făcut intrarea la proaspătul *Cenaclu* al centrului universitar București, alături de *Vlasie*, companionul meu literar din vremea

ceea. *Cenacul* încă se ținea la catedra de literatură contemporană din vechea clădire a Universității București, unde va sta timp de încă aproape un an, dacă nu mă-nșel. Acolo i-am întâlnit, cum am mai spus, parcă, pe „filosofii” Matei Vișniec, Elena Ștefoi și Roman Istrati, poate și pe Magda Cârnecki, inși pe care-i cunoșteam de la *cenacul „Amfiteatru”*, precum și pe „filologii” aflați acolo pe terenul lor propriu : Ion Stratan, însoțit de amica sa Domnița Petri, studentă la Automatică, pe care îi știam de asemenea de la „Amfiteatru”, pe Traian T.Coșovei, Alexandru Mușina, Florin Iaru, Romulus Bucur, Daniel Pișcu, Bogdan Ghiu, Doru Mareș, Radu Călin Cristea, cu Mariana Marin, pe atunci amica sa, RCC fiind de altfel primul moderator student al *Cenaculului* (dar și asta cred că am mai spus-o). Ultimul, dar nu cel din urmă, dl Manolescu, vezi bine, pe care-l știam după celebra-i semnătură și pe care l-am descoperit fix așa cum mi-l închipuisem: un *domn*, da, de o elegantă superintelență și de rigoarea oratorului clasic, însă c-un codicil: nu m-așteptam să fie atât de colocvial, ba chiar hâtru-colegial, din când în când, totuși. Nu, pe Mircea Cărtărescu nu l-am omis din listă, ci el încă n-apăruse în grupul nostru, deocamdată (dar nici n-a fost cel din urmă, care să devină cel dintâi, hai, fugiți naiba:)).

Cum la *Cenacul de luni* citea, cel puțin la început, cine poftea, fără absolut nicio cenzură și fără ca moderatorul student sau baremi coordonatorul *Cenaculului*, însuși N.Manolescu, să fi fost avizați cumva, în prealabil, pentru lectura lunedìstă fiind suficientă recomandarea unui membru fondator sau, altădată, fix tupeul lectorului și chefel grupului, în ziua aia, care-o fi fost, m-am decis să citesc și io, îmboldit de *Vlasie*, însă nu din op-urile pe care le tot vânturasem de un an și ceva pe la *cenacul d-nei Constanța Buzea* (deci la *cenacul „Amfiteatru”*, unde nu puteai să te produci decât cu acordul prealabil al amfitroanei, prima

soție a lui Adrian Păunescu, pentru cine nu cunoaște, o poeză care își atinsese limita literară, împreună cu generația ei poetică, *of course*), ci cu unele chestii novissime, ca pentru *noii filologi & filosofi*, de! Aici, din câte-mi dădeam deja seama, nu mai aveau niciun rost clasicile figuri de *captatio benevolentiae*, uzitate încă de pe vremea *recitationes*-urilor romane, unde succesul recitalului era asigurat nu atât de valoarea lectorului sau de *papyrusurile* sale, cât de acribia cu care acesta respecta codul de captare a simpatiei publicului, ci vorbim, în cazul nostru, despre un atelier de creație inovativă, în care *publicul* nu era decât *caracuda* din formala decor, iar nu targetul ultissim al impetuoșilor *creatori*, care se comportau ca și cum ar fi fost primii și singurii din Univers, păi cum naiba.

Dar fiindcă îmi închipui că nu mulți știu că *recitationes*-urile romane sunt strămoșii cenaclurilor literare de azi, voi face o paranteză spre a spune câteva cuvinte despre modul în care se desfășurau *lecturile publice* de acum 2000 de anișori (preluând un text de pe my blog, cu scuzele de rigoare pentru cei care îl vor fi citit deja).

Când nu mășăluiau în cele patru vânturi, Romanii erau mari amatori de *vis comica*, de teatre sau circ, de spectacole frivole. Cetățenilor le plăcea ades să se plimbe – *instar omnium* – prin bâlciul perpetuu ce era Roma („oraș deschis”). Mai multe grupuri de astfel de amici plimbăreți, reunite pur și simplu pentru a discuta (în Cîmpul lui Marte, în For, la răspântii sau în piețe) formau un *circulus*.

Ce se petrecea într-un *circulus*? Se vorbea, evident... că *parții*, iacăță, au invadat Armenia, și se găsea pe loc câte unul mai cu moț care să explice, c-un aer prăpăstios, toate secretele, sugerând că el știe ce fac armatele, ce gândesc provinciile și ce o să se întâmple, vai, cu...; că funcționarul *Primus* (de regulă *prefect* sau *pretor*) a făcut un act blamabil, sau – rareori ori deloc remarcat acesta – laudabil; se debatau ultimele anecdote picante; se criticau voalat noile biruri și se făceau cunoscute, perifrastic, cântecele satirice apărute contra lor; se discutau, în fine, de obicei în notă elogioasă, bucățile literare citite *ad hoc* de către vreun poet dezolat ori lipsit de glorie... oops.

Aceste *recitationes* – lecturi publice – s-au bucurat de o mare audiență îndeosebi sub *Augustus*, după celebritatea ce le-a asigurat-o *Assinius Polio* (protectorul lui *Vergiliu*, adorat de romani), făcându-le astfel să intre în grațiile cetățenilor.

Bineînțeles că lecturile publice se derulau sub auspiciile unui *cod* – deși cutumiar – de conduită, impus atât lectorului cât și auditoriului, Romanii, cu spiritul lor pragmatic, nelăsând nimic la întâmplare. Lectorului i se recomanda, în primul rând, modestie, iar auditoriului, înainte de toate indulgență. „*Dacă mergeți la recitationes pentru a ofensa un om sau ca să va faceți un dușman, din pricina unor minore dificultăți literare, mai bine nu vă mai duceți!*” – se indica. Sau (recomandare inserată în cod de vreun, desigur, grec, viitor byzantin) „*Lăudați întotdeauna; lăudați la fel pe toți, fie pe inferiorul vostru, fie pe superiorul sau egalul vostru!*” (Nichita Stănescu al nostru, *ultimul roman de la Pontul Euxin*, cum i-ar fi zis Fănuș Neagu, știa el ce știa). Lectorului i

se prescria timiditate, o ușoară roșeață în obraz, în scopul de a-și câștiga *ab initio* simpatia publicului pus – acesta – în postura, întotdeauna plăcută lui, de protector al unei ființe fragile și sensibile; câteva ochiade pioase spre cer ori spre statuia *Cezarului*, pentru a arăta de unde îi vine inspirația; o mină de mare modestie, în totul, un aer net de încredere mai mult în public, decât în sine. După această intrare, urma un scurt preambul („improvizat” de acasă), în care lectorul, prin cuvinte savant de simple, cerea atenția auditoriului și căuta să-i capteze bunăvoința prin motive trase din împrejurări diverse (de exemplu că, sărmanul, e la al IV-lea divorț; că se poartă excesiv de nesăbuit cu sine însuși; că a fost nedreptățit recent, într-un proces, de *pretor* etc.). Toate acestea lectorul le debita – obligatoriu – pe un ton umil, după care își derula manuscrisul (un *papyrus*, se înțelege) și îl citea.

Erau, de altfel, anumite reguli de pronunțare, de mimică etc, pe care lectorul trebuia să le țină strict, dacă nu voia să aibă neplăceri. Astfel, se prefera o voce dulce, răcnetelor; gesturi molate, agitării violente a brațelor sau bătăilor cu pumnul în masă; dicția impecabilă juca pînă la urmă rolul major în dobândirea succesului.

Conform cerințelor *codului*, după citirea unei bucăți, lectorul, dacă voia să continue, cerea, din contră, permisiunea auditoriului de a termina, întrucât – invocă el – ar însemna să abuzeze de răbdarea ascultătorilor, plictisindu-i peste măsură. Această nouă amenitate – regula a codului știut – era răsplătită de public cu strigătele „*Continuați! Continuați!*”.

Succesul se concretiza în diverse moduri. Unul răcnea „*Bine! Admirabil de bine!*”; altul aplauda frenetic; alții săreau în picioare – când *circulus* era într-o sală – și loveau cu talpa sandalelor, ritmic, podeaua; pe când alții, fâlfâindu-și togile, dau semne evidente – mai ales când lectorul era un ins bogat sau influent – de beatitudine.

Însă lecturile publice nu i-au putut satisface multă vreme pe impulsivii Romani, astfel că pe la finele secolului I erau ca și demodate. În zadar Traian onorează cu prezența sa *recitationes*-urile lui Pliniu: decadența lecturilor publice este irepresibilă. Lectorul nu mai putea spera să obțină aproape nici o atenție din partea auditoriului său. La primul zgomot – răgetul unui leu în cușcă sau al unui asin în stradă, răgăitul unui cetățean dispeptic, bătăitul unei muște ori scârțăitul unui scaun etc – izbucnea un hohot de răs general însoțit de o animație ce dura mult prea mult pentru ca solemnitatea lecturii să nu fie iremediabil compromisă.

Pentru a da o mai mare importanță lecturilor publice, se înființaseră în cinstea lui Augustus *ludi augustales*, un concurs ce se ținea din patru în patru ani, când se da și un premiu pentru poezia greacă.

În 86, Domițian înființă un alt concurs, *Agon Capitolinus*, cu care prilej se dau zece premii pentru elocvență latină, poezie greacă și poezie latină.

Zadarnic însă: lecturile publice decăzuseră definitiv...

Am închis paranteza.

(va urma)